

روزشمار جنگ

دوشنبه

۱۲ مرداد ۱۳۶۰

۲ شوال ۱۴۰۱

۳ اوت ۱۹۸۱

۱۷۲

از اولین دقایق بامداد امروز، تیپ ۸۴ خرم‌آباد (ارتش) با ۲ گروهان پیاده، یک گروهان سوار زرهی و یک گروهان تانک که با نیروهایی از سپاه پاسداران شامل ۵۰ پاسدار از سپاه دزفول و ۵۰ پاسدار از سپاه خرم‌آباد، ادغام شده بودند، عملیاتی را در غرب دزفول آغاز کردند. هدف این عملیات آزادسازی تپه ۳۵۰ (دهلیز) و ارتفاعات اطراف آن؛ از جمله تپه بلتا و تپه سی‌سی (واقع در ۴۰ کیلومتری غرب دزفول و شمال جاده دشت عباس) که بر جاده تدارکاتی دشمن در این منطقه تسلط داشت، بود.^(۱)

براساس طرح مانور، قرار بود این نیروها از دو محور شرق و غرب، ارتفاع ۳۵۰ (دهلیز) را محاصره و تصرف کنند و با ایجاد یک خط پدافندی مناسب در شیارهای بین ارتفاعات اطراف، مانع پاتک‌های احتمالی دشمن شوند.^(۲)

همچنین در دستور جزء به جزء عملیات، آغاز حرکت واحدهای عمل‌کننده از محل تجمع، ساعت ۱۹:۳۰ روز ۱۱ مرداد ۱۳۶۰، تعیین و مقرر شده بود تا نیروها پس از ورود به منطقه عملیات، با استقرار نیروهای تأمین‌کننده استراحت کرده، در ساعت ۲ بامداد ۱۲ مرداد ۱۳۶۰، به قصد تصرف اهداف مورد نظر حرکت کنند.^(۳)

به دلیل ضعف پشتیبانی و دیررسیدن آب مورد نیاز رزمندگان، نیروها با ۲ ساعت تأخیر از محل تجمع به طرف هدف حرکت کردند و ۴/۵ ساعت بعد؛ یعنی حدود ساعت ۴ صبح، به نزدیکی هدف اصلی (تپه ۳۵۰) رسیدند و در فاصله ۲ کیلومتری این ارتفاع مستقر شدند. سپس، یک گروه شناسایی همراه با فرمانده ارتشی که هدایت نیروها را به عهده داشت، برای یافتن مسیری مناسب برای پیشروی نیروها، پیش رفتند، اما پس از نیم ساعت پیاده‌روی، موفق به یافتن مسیر نشدند و نزد نیروها برگشتند. فرمانده نیروهای در خط به دلیل روشن شدن هوا و برای جلوگیری از لورفتن عملیات تصمیم گرفت اجرای عملیات را به تعویق بیندازد تا امکان اجرای عملیات در شب‌های آینده وجود داشته باشد؛ بنابراین، عملیات را متغی اعلام کرد و به نیروها دستور برگشت به عقب داد. با شروع برگشت نیروها

(ساعت ۴:۴۰ بامداد)، سرهنگ بیرانوند* فرمانده تیپ ۸۴ ارتش - که از طریق بی سیم در جریان امور قرار گرفته بود - با عقب آمدن نیروها مخالفت کرد و دستور داد تا آنها برگردند و عملیات را انجام دهند. لذا نیروهایی که مأموریت تصرف ارتفاع ۳۵۰ را داشتند و برای برگشت راه میان‌بر را انتخاب کرده بودند، پس از دستور مجدد اجرای عملیات، از دامنه یک تپه بالا رفتند، طوری که در خط‌الرأس قرار گرفتند. نیروها در چنین وضعیتی از فاصله حدود ۱۰۰ متری به سمت ارتفاع ۳۵۰ تیراندازی کردند و بدین ترتیب درگیری نیروهای خودی با دشمن از فاصله‌ای نامناسب و غیر مؤثر آغاز شد.^(۴)

در همین حال، نیروهای عراقی مستقر در ارتفاع مسلط ۳۵۰ (دهلیز)، آتش انبوه خمپاره، تانک و تیربار را روی نیروهای خودی - که در آن لحظات جان‌پناه مناسبی نداشتند - اجرا کردند که تلفات بسیاری به نیروهای خودی تحمیل شد. در این زمان، بخشی از نیروها شامل گروهان تانک و ۲۵ نفر از نیروهای سپاه دزفول - که عقب‌تر بودند، خود را به تپه بلتا در شرق تپه ۳۵۰ - که بخشی از هدف عملیات بود و دشمن آنجا را موضع دیدبانی‌اش قرار داده بود - رساندند و تپه بلتا را تصرف کردند، اما همچنان برتری با نیروهای عراقی مستقر در تپه ۳۵۰ بود. باتوجه به افزایش تلفات خودی و غیرممکن بودن تدارک نیروهای در خط، با دستور فرمانده عملیات، نیروهای مستقر روی تپه سی‌سی و دامنه ارتفاع ۳۵۰ عقب آمدند و فقط موضع تپه بلتا را تقویت کردند.^(۵)

پس از استقرار رزمندگان روی تپه بلتا، عراقی‌ها در سه نوبت در ساعت‌های ۱۱:۳۰، ۱۶ و ۱۸، با نیرویی محدود اقدام به پاتک به سمت این تپه کردند، اما مقاومت رزمندگان و حمایت آتش توپخانه، آنان را درحالی که تلفاتی داده بودند، به عقب‌نشینی واداشت.^(۶)

در این عملیات، از نیروهای خودی ۲۰ نفر شهید و حدود ۴۰ نفر زخمی شدند و نیروهای عراقی نیز به‌ویژه در اجرای آتش متقابل متحمل حدود ۲۵۰ نفر کشته یا زخمی شدند. ۶ تانک، یک نفربر و ۲ خودرو دشمن نیز منهدم شد.^(۷)

پس از این عملیات، ارتش عراق نیروهایش را در فاصله ۱۵۰۰ متری جنوب این ارتفاع مستقر کرد و ۵۰۰ متر عقب‌تر از آن نیز یک واحد زرهی را با ۱۰ تانک مستقر کرد. بدین ترتیب، ارتش عراق به از دست دادن تپه بلتا رضایت داد.^{(۸)**}

* سرهنگ بیرانوند فرماندهی این عملیات را برعهده داشت.

** رحیم صفوی فرمانده عملیات جنوب، در نامه‌ای به فرمانده سپاه مرکز، نقاط ضعف عملیات را چنین برشمرده است:

۱. عدم آشنایی فرمانده عملیات به زمین و منطقه عملیاتی.

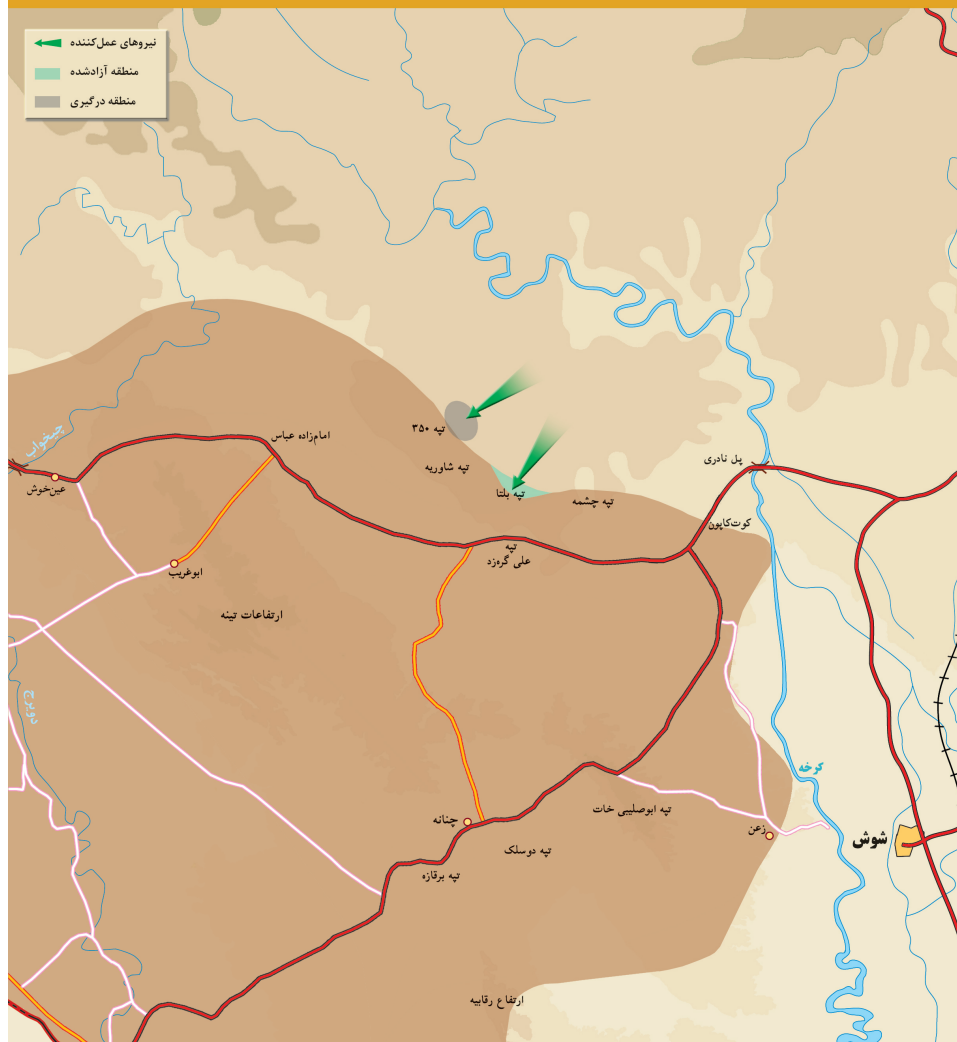
۲. تأخیر دوساعته برای شروع عملیات.

۳. عدم کنترل گروه‌های شرکت‌کننده و گم شدن دو گروه.

۴. عدم پیش‌بینی‌های لازم برای پشتیبانی؛ چنانچه [چنان‌که] عده‌ای در اثر تشنگی شهید شدند و تعدادی از زخمی‌ها نیز به‌علت تأخیر در رسیدگی شهید شدند.

۵. مؤثر نبودن آتش‌های پشتیبان‌کننده توپخانه‌ها.

عملیات تپه ۳۵۰

۱۷۳

اجرای آتش روی مراکز تجمع و مواضع یگان‌های ارتش عراق مستقر در مقابل نوسود و منطقه رأس‌البیشه، از تحرکات امروز ارتش جمهوری اسلامی در جبهه‌های جنگ بود. از سوی دیگر، امروز چندین خودرو حامل سلاح و تجهیزات از اردن وارد عراق شد.

رکن ۲ ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد: «توپخانه ارتش در ساعت ۲۳:۳۰، مراکز تجمع و مواضع یگان‌های ارتش عراق مستقر در مقابل نوسود را با شلیک گلوله توپ مورد حمله قرار داد.»^(۹)

مقامات نظامی عراقی با تأیید این خبر، از کشته‌شدن یک درجه‌دار و زخمی‌شدن ۳ نفر دیگر خبر دادند.^(۱۰)

ستاد مشترک ارتش در خبر دیگری اعلام کرد که بر اثر آتش توپخانه ارتش ایران روی مواضع آتشبار گردان ۹۱ پدافند هوایی وابسته به فرماندهی پدافند هوایی و موشکی منطقه ۳ ارتش عراق مستقر در منطقه رأس‌البیشه (شمال فاو)، یک توپ پدافندی گردان ۹۱ ارتش عراق از کار افتاده است. گفتنی است که در ده روز گذشته، ۶ توپ دیگر از این واحد از کار افتاده بود.^(۱۱)

همچنین به گزارش منابع اطلاعاتی سپاه پاسداران، امروز ۱۷ خودرو حامل مهمات و تجهیزات نظامی از کشور اردن، از طریق منطقه مرزی فلوجه به پادگان التاجی عراق ارسال شد.^(۱۲)

۱۷۴

گروه‌های مسلح غیرقانونی در مناطق غرب کشور، ۲ تن از نیروهای خودی را شهید؛ ۲ تن را زخمی و ۱۵ تن دیگر را گروگان گرفتند.

بنا به گزارشی، در سهراهی تکاب به دیواندره، عده‌ای از افراد وابسته به گروه‌های غیرقانونی، ۱۲ نفر از نیروهای سپاه پاسداران بانه و ۲ نفر از افراد لشکر ۲۸ کردستان را که از تهران به طرف سقز حرکت می‌کردند، به گروگان گرفتند.^(۱۳)

در سقز نیز بر اثر تیراندازی افراد ضدانقلاب به نیروهای سپاه پاسداران مستقر در محل مکتب قرآن شهر سقز، یک نفر شهید و یک نفر زخمی شد.^(۱۴)

همچنین در درگیری‌های پراکنده در اطراف سیلوی مرجان و تپه تلویزیون شهر مهاباد، یک نفر از نیروهای واحد فرهنگی سپاه پاسداران مهاباد شهید و یک نفر زخمی شد.^(۱۵)

به گزارش لشکر ۲۸ ارتش جمهوری اسلامی، در این شهر همچنین عده‌ای از افراد گروه‌های ضدانقلاب، یک آمبولانس سپاه را متوقف کردند و آمبولانس و یک نفر از نیروهای سپاه را با خود بردند.^(۱۶)

۱۷۵

بمب‌گذاری در سنندج و مین‌گذاری در جاده سنندج - مریوان کشف و خنثی شد. بمبی که امروز در دیوار منزل امام‌جمعه سنندج کار گذاشته بود، کشف و به‌دست نیروهای سپاه پاسداران خنثی شد. هنگام خنثی‌کردن این بمب، انفجار خفیفی رخ داد که یکی از پاسداران به‌طور سطحی زخمی شد. در پی این بمب‌گذاری، دو مظنون دستگیر شدند.^(۱۷) شخصی نیز به نیروهای مستقر در پاسگاه تیژتیز در محور سنندج - مریوان، اطلاع داد که در ۵ کیلومتری این پاسگاه در یکی از جاده‌های منطقه، مین‌گذاری شده است. نیروهای سپاه و ارتش، مهمات کار گذاشته‌شده را که شامل ۲ گلوله ۱۵۵ میلی‌متری و یک دیگ زودپز حاوی مواد منفجره تی.ان.تی. و یک کپسول گاز کوچک بود، کشف و خنثی کردند. این اقدام چند ساعت قبل از عبور یک ستون بزرگ نظامی شامل مهمات و نفرات که عازم مریوان بود، انجام شد.^(۱۸)

۱۷۶

ساعت ۱۵:۱۰ امروز، یک بمب بسیار قوی در کنار ساختمان اداره پست و تلفن شهری کرمانشاه واقع در میدان آزادی این شهر، منفجر شد که بر اثر آن، ۱۴ نفر شهید و ۲۵ نفر مجروح شدند.*^(۱۹)

عیادت آیت‌الله عطاءالله اشرفی اصفهانی امام‌جمعه کرمانشاه، از مجروحان انفجار بمب در میدان آزادی این شهر

در این حادثه، ۴ اتومبیل و یک گریدر نیز منهدم شد و به پاساژ کویتی‌های کرمانشاه در مجاورت محل انفجار، آسیب فراوانی وارد آمد.^(۲۰)

شدت انفجار به‌حدی بود که ترکش‌هایش بر دیوارهای طرف دیگر میدان - که حدود ۳۰۰ متر با محل انفجار فاصله دارد - اثر گذاشت و شیشه‌های ساختمان‌های اطراف تا شعاع ۵۰۰ متری فرو ریخت.^(۲۱)

* در لحظه اول انفجار، ۱۳ نفر؛ از جمله ۲ زن، یک کودک ۹ ساله و یک نوزاد ۵ ماهه به شهادت رسیدند. یک نفر نیز پس از انتقال به بیمارستان شهید شد. (خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۴، کرمانشاه - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۲؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۸، ۱۳۶۰/۵/۱۴، صص ۱۹ و ۲۰)

لحظاتی پس از انفجار، مجروحان حادثه با کمک نیروهای امدادگر و مردم به بیمارستان‌های شهر منتقل شدند. از سوی دیگر، مأموران خشتی‌کننده بمب متوجه یک بمب عمل‌نکرده دیگر در محل شدند و بی‌درنگ اقدامات اولیه را برای خشتی کردن آن انجام دادند.^(۲۲)

پس از بررسی‌های اولیه مأموران، مجید حداد عادل معاون سیاسی استانداری کرمانشاه، اعلام کرد: «به‌طورقطع و یقین، باتوجه‌به ضایعات و تلفات واردشده، بمب منفجرشده از نوع بسیار قوی تخریبی بوده که تا شعاع زیادی خسارات و صدمه وارد کرده و بررسی‌ها نشان می‌دهد که قطعاً عوامل خارجی در تهیه و به‌کاربردن آن دست داشته‌اند.»^(۲۳)

آیت‌الله عطاءالله اشرفی اصفهانی امام‌جمعه کرمانشاه نیز از محل این انفجار دیدن کرد و سپس برای عیادت مجروحان حادثه به بیمارستان رفت و در این دیدار گفت: «باید این صحنه‌های مظلومیت را به دنیا نشان داد و این خرابکاران اگر با دولت مخالف هستند، پس با مردم بی‌گناه و زن و بچه آنان چه کار دارند.»^(۲۴)

۱۷۷

ساعت ۱۶:۳۰، بمبی قوی حاوی ماده انفجاری تی.ان.تی. در خیابان پاستور تهران جنب انستیتو پاستور، منفجر شد که بر اثر آن یک رهگذر شهید شد و حدود ۲۰ نفر، ازجمله ۷ کودک که برای تزریق واکسن مراجعه کرده بودند، مجروح شدند.

در این حادثه، ۴ اتومبیل منفجر و به ۲ منزل مسکونی و ۸ خودرو دیگر خسارات بسیاری وارد شد. شیشه منازل هم‌جوار نیز تا شعاع زیادی شکست. بخشی از تجهیزات و دستگاه‌های انستیتو پاستور نیز آسیب دید و مقدار زیادی واکسن و سرم نیز از بین رفت.^(۲۵)

خبرنگار روزنامه کیهان در تشریح این حادثه نوشته است: «هرچه به محل انفجار نزدیک‌تر می‌شدیم، آثار خرابی بمب بیشتر نمایان می‌شد. در خیابان، شیشه بسیاری از پنجره‌ها شکسته بود و روی زمین ریخته بود و خیابان حالت محلی را داشت که مورد بمباران و تخریب قرار گرفته باشد. سرانجام، ما به نزدیک محل انفجار رسیدیم. در این محل، مأموران آتش‌نشانی مشغول فعالیت و برادران پاسدار مراقب نظم بودند و مردم نیز برای کمک، هر کاری از دستشان برمی‌آمد می‌کردند. در محل انفجار، چند اتومبیل به‌کلی منهدم شده بود و شیشه و آهن‌پاره بر سطح خیابان ریخته بود.

* براساس اطلاعاتی که بعداً به دست آمد، این بمب را عوامل حزب دمکرات از عراق به ایران وارد کرده و سپس در روز ۶ مرداد ۱۳۶۰، در گونی‌های گندم به کرمانشاه آورده و ۳ نفر از همکاران محلی و عناصر وابسته به این حزب آن را کار گذاشته بودند. (سند شماره ۰۲۱۷۳۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۲ (ح - ۱ ع) به دفتر اطلاعات و تحقیقات نخست‌وزیری، ۱۳۶۰/۶/۳۱، سند تک‌برگی)

یکی از کمک‌کنندگان در خیابان پاستور، مشغول جمع‌آوری اعضای تکه‌تکه‌شده کسی بود که در همان لحظه انفجار کشته شده است [بود]. مغز این فرد به اطراف پاشیده بود، خونش خیابان و دیوار را در محل حادثه رنگین کرده بود و تکه‌های گوشت بدنش به اطراف پخش شده بود.»

یکی از مجروحان که در بیمارستان انقلاب به‌طور سرپایی درمان شده بود، درباره انفجار به خبرنگار کیهان گفت: ساعت حدود چهار و نیم بعدازظهر بود و من بعد از ملاقات با یکی از بستگان مجروحم - که در جنگ مجروح شده است - از بیمارستان انقلاب، خارج شده بودم و داشتم در خیابان پاستور به‌طرف غرب، حرکت می‌کردم که ناگهان صدای مهیبی برخاست. به‌دنبال آن، من به زمین افتادم که جراحت زیادی برنداشتم، اما حالت بهت‌زده‌ها را پیدا کرده بودم و گوشم پر بود از صدا و گیج بودم و چشمانم را که باز کردم، دود و آتش و گردوخاک زیادی را دیدم که در این موقع یکی از پاسداران به کمک آمد و مرا به بیمارستان رساند. (۲۶)

۱۷۸

در ترورهای امروز سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، سرپرست بنیاد شهید بهبهان و مسئول روابط عمومی سپاه پاسداران اصفهان شهید شدند. در تهران هم ۴ پاسدار شهید و ۵ نفر مجروح شدند.

در بهبهان، حجت‌الاسلام عبدالکریم بخردیان سرپرست بنیاد شهید این شهر، درحالی‌که از اقامه نماز جماعت ظهر و عصر به منزل بازمی‌گشت، از پشت سر، هدف گلوله دو موتورسوار مسلح قرار گرفت و پس از انتقال به بیمارستان بر اثر شدت جراحات به شهادت رسید. ضاربان نیز بی‌درنگ، متواری شدند. فرماندار شهر به مناسبت شهادت وی - که از روحانیان مبارز شهر بود - ۳ روز عزای عمومی اعلام کرد. (۲۷)

در اصفهان نیز، مهندس مهدی حنایی‌نژاد مسئول روابط عمومی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی این شهر، درحال عبور از خیابان استانداری، از پشت سر، هدف سوءقصد دو موتورسوار قرار گرفت.

ضاربان ۳ گلوله به وی شلیک کردند که یکی از آنها به قلب وی اصابت کرد. وی پس از انتقال به بیمارستان به شهادت رسید. (۲۸)

در تهران نیز چند حادثه ترور اتفاق افتاد: در ساعت ۱۶:۲۰، دو موتورسوار به‌سوی یکی از پاسداران کمیته انقلاب اسلامی به نام مهدی نوروزی ۳ گلوله شلیک کردند. وی پس از این حادثه، بی‌درنگ، به بیمارستان طرفه منتقل شد و تحت عمل جراحی قرار گرفت.

در ساعت ۱۸ نیز یکی از پاسداران کمیته منطقه ۵ تهران به نام جلیل باقری، در محل کارش هدف سوءقصد قرار گرفت و به شهادت رسید. پاسداران کمیته موفق شدند ضاربان را دستگیر کنند. ساعت ۱۹:۱۵ بعدازظهر هم سرنشینیان یک خودرو که ۲ سرنشین یک موتورسیکلت هوندا ۱۰۰۰ آنان را

پشتیبانی می‌کردند به‌سوی ۴ نفر از کارکنان سپاه در خیابان ستارخان مقابل برق آلتوم، شلیک کردند. در این حادثه، یک نفر از پاسداران به شهادت رسید و ۳ نفر دیگر مجروح شدند.^(۲۹)

در حادثه دیگری در ساعت ۱۹:۳۰، سرنشینان یک اتومبیل ب. ام. و. ۲ پاسدار را که با موتورسیکلت در حال عبور از فلکه دوم آریاشهر بودند، هدف قرار دادند. مهاجمان با مسلسل یوزی آنان را به رگبار بستند و از محل حادثه گریختند. اهالی محل برای کمک به مجروحان و انتقال آنان به بیمارستان به سرعت وارد عمل شدند، اما آنان بر اثر خونریزی در مسیر به شهادت رسیدند.^(۳۰)

امروز همچنین یکی از اعضای کمیته مرکز هنگام ورود به خانه‌اش هدف سوءقصد قرار گرفت و از ناحیه دست چپ مجروح شد.^(۳۱)

۱۷۹

اقدامات عناصر گروه‌های غیرقانونی در شهرهای کرمانشاه، شاهرود، مشهد و برازجان، با هوشیاری نیروهای امنیتی جمهوری اسلامی ناکام ماند.

در کرمانشاه، دو موتورسوار در مقابل سینما شهر فرنگ این شهر، قصد ترور افراد تیم گشتی سپاه پاسداران را داشتند که نیروهای سپاه با آنان درگیر شدند. در این درگیری مسلحانه که حدود ۱۰ دقیقه طول کشید، یکی از مهاجمان کشته شد و اسلحه وی به دست پاسداران افتاد و نفر دوم نیز متواری گردید. از نیروهای سپاه هم ۲ نفر مجروح شدند.^(۳۲)

در شاهرود نیز نیروهای سپاه پاسداران یکی از عناصر وابسته به سازمان مجاهدین خلق (منافقین) را که قصد ترور فرماندار شهر را داشت، شناسایی و دستگیر کردند. از وی یک سلاح یوزی و یک نارنجک به دست آمد.^(۳۳)

در مشهد، افراد گشتی سپاه پاسداران ۳ نفر از هواداران سازمان مجاهدین خلق را که با جاسازی ماهرانه در حال جابه‌جایی مقداری مواد منفجره و کپسول انفجاری بودند شناسایی و دستگیر کردند.^(۳۴)

در برازجان نیز یکی از اعضای فعال گروه آرمان مستضعفان که از مدتی قبل تحت تعقیب بود شناسایی و دستگیر شد.^(۳۵)

۱۸۰

عناصر گروه‌های غیرقانونی با پرتاب انواع بمب دست‌ساز و آتش‌زا به منازل و اماکن متعلق به مردم، مساجد، نهادهای انقلاب و مراکز فرهنگی در ۸ شهر، خسارت‌هایی به بار آوردند. چندین خرمن نیز در توابع اراک به‌دست این افراد به آتش کشیده شد.

در مشهد، مغازه پلاستیک‌فروشی در خیابان ضد (خیابان امام رضا^(۴۲)) این شهر - که قبلاً نیز عوامل گروه‌های مسلح غیرقانونی آن را به آتش کشیده بودند - با پرتاب بمب آتش‌زا آتش گرفت و حدود نیم میلیون تومان خسارت به آن وارد شد. در حادثه دیگری در همین شهر، یک بمب آتش‌زا به داخل مغازه لوازم یدکی یکی از افراد طرف‌دار انقلاب در خیابان گاراژدارهای مشهد پرتاب شد که با انفجار بمب، آتش‌سوزی رخ داد و خسارت‌هایی به مغازه وارد شد.^(۴۶)

در شیراز، در دو حادثه جداگانه، یک مغازه موکت‌فروشی در خیابان توحید و یک مغازه تابلوسازی در خیابان گلستان، بر اثر پرتاب بمب آتش‌زا طعمه حریق شد و به کلی سوخت. یک بمب دست‌ساز نیز به طرف مغازه لوکس‌فروشی پرتاب شد که با انفجار آن، شیشه‌های مغازه خرد شد. این مغازه‌ها به افراد متدین و متعهد شهر شیراز تعلق داشتند.^(۴۷)

در اصفهان، ۲ موتورسوار در حال حرکت، یک نارنجک به‌سوی مسجد انقلاب واقع در خیابان مطهری این شهر، پرتاب کردند که بر اثر انفجار آن، شیشه‌های مسجد شکست و خسارت‌هایی وارد شد. کسی در این حادثه آسیب ندید.^(۴۸)

در بروجرد نیز یک بمب دست‌ساز به داخل منزل فرماندار شهر پرتاب شد که با انفجار آن تعدادی از شیشه‌های منزل شکست، اما به کسی آسیب نرسید.^(۴۹) همچنین یک بمب دست‌ساز به طرف ساختمان بسیج شهر گرگان پرتاب شد، اما کسی آسیب ندید.^(۴۰)

در برازجان هم یک بمب دست‌ساز به منزل یکی از بانوان متعهد شهر پرتاب شد که خسارت‌های جزئی به بار آورد.^(۴۱)

امروز همچنین تعدادی از عناصر وابسته به سازمان مجاهدین خلق (منافقین) به منزل یکی از نیروهای سپاه پاسداران رامسر در حاشیه جنگل حمله کردند. این حمله تلفاتی نداشت.^(۴۲)

در حادثه دیگری، دو موتورسوار، یک بمب آتش‌زا به داخل یک کتاب‌فروشی در خیابان اعتمادیه شهر زنجان - که عرضه‌کننده کتاب‌های مذهبی است - پرتاب کردند. بسیاری از کتاب‌های این کتاب‌فروشی از جمله قرآن در آتش سوختند. با کمک مردم آتش‌سوزی مهار و از سرایت آن به سایر مغازه‌های هم‌جوار جلوگیری شد.^(۴۳)

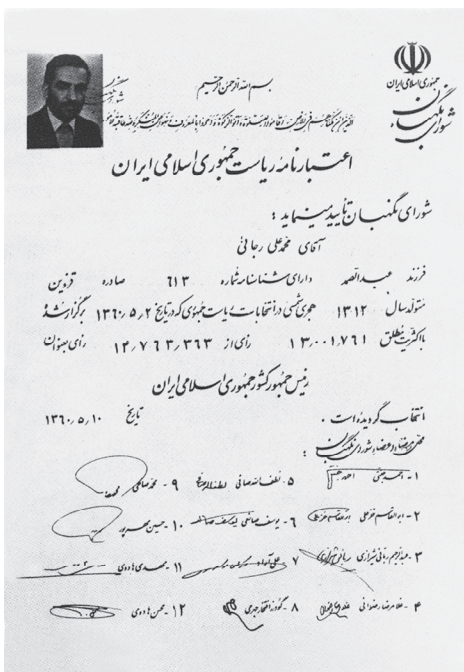
در منطقه نارمک تهران هم یک بمب صوتی در یک کیسه زباله در کنار یک کتاب‌فروشی عرضه‌کننده کتاب‌های مذهبی کشف و خشی شد.^(۴۴)

علاوه بر این، در چند روز گذشته، افراد وابسته به گروه‌های غیرقانونی، خرمن‌های کشاورزان روستاهای ازنا، اسکان، شراگوار و عقیل‌آباد از توابع شهرستان اراک را به آتش کشیدند.^(۴۵)

مراسم تحلیف رئیس‌جمهور صبح امروز در مجلس شورای اسلامی برگزار شد.* در آغاز این مراسم که ساعت ۱۱:۲۵ برگزار شد، پس از حضور رئیس‌جمهور، اعضای هیئت دولت، رئیس دیوان عالی کشور و اعضای شورای نگهبان، هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس شورای اسلامی سخنرانی کوتاهی درباره انتخابات ریاست‌جمهوری انجام داد. پس از آن، محمدعلی رجایی پشت تریبون مجلس قرار گرفت و درحالی که سید عبدالکریم موسوی اردبیلی رئیس دیوان عالی کشور، در کنار وی بود، متن سوگندنامه مندرج در قانون اساسی را قرائت کرد. بدین ترتیب، محمدعلی رجایی از ظهر امروز، کار خود را در مقام رئیس‌جمهور ایران به‌طور رسمی آغاز کرد. (۴۶)

مراسم تحلیف ریاست‌جمهوری در مجلس شورای اسلامی برگزار شد.

اعتبارنامه ریاست‌جمهوری محمدعلی رجایی

* روز گذشته (مصادف با عید فطر)، امام خمینی در حسینیه جماران، حکم ریاست‌جمهوری را تنفيذ کردند.

۱۸۲

با انتشار خبر سفر آتی اعضای کمیته منتخب وزیران امور خارجه کشورهای غیرمتعهد به تهران و دیدار آنان با محمدعلی رجایی رئیس‌جمهور، وی در پایان جلسه امروز شورای عالی دفاع درباره موضع ایران درخصوص جنگ و حضور این هیئت در تهران سخنانی ایراد کرد. وی گفت: «موضع ما هیچ تغییری پیدا نکرده است و اعضای غیرمتعهدها را نیز می‌پذیریم و همان‌طوری که قبلاً گفته‌ایم برای اینکه نشان دهیم جایی که گوش شنوا وجود داشته باشد، ما حرف حقمان را حاضر هستیم بگوییم. و اما این مسئله به هیچ وجه به معنای صلح با رژیم عراق نیست.»

رجایی در ادامه افزود: «مذاکره واقعی در جبهه‌ها صورت می‌گیرد و برادران رزمنده ما با گلوله‌های آتشین و خون‌های رنگین خود، دارند مذاکره می‌کنند و خوشبختانه پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای نیز حاصل شده است.»^(۴۷)

علوی طباطبایی سخنگوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران نیز در این باره گفت: «اعضای هیئت غیرمتعهدها صبح پنجشنبه این هفته، به منظور بررسی آخرین تغییر و تحولات جنگ تحمیلی عراق علیه ایران وارد تهران می‌شوند.»

وی خاطرنشان کرد: «این هیئت در دیدار با محمدعلی رجایی رئیس‌جمهوری ایران، احتمالاً پیشنهاد مطرح شده در آخرین جلسه خود در لوزاکا پایتخت زامبیا را پیرامون نحوه پایان دادن به جنگ عراق و ایران به اطلاع رئیس‌جمهور خواهند رساند.»^{(۴۸)**}

۱۸۳

وزیر مشاور در امور اجرایی و سخنگوی دولت، صبح امروز، در مصاحبه‌ای مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی موضع دولت جمهوری اسلامی را درباره موضوعات گوناگون کشور؛ از جمله رابطه با فرانسه، نیروی هوایی ارتش و بنی‌صدر، مطرح کرد.

بهزاد نبوی درباره سخنان برخی ائمه جماعات و نمایندگان مجلس که دولت را در ماجرای فرار بنی‌صدر و رجوی مقصر دانسته‌اند^{***} گفت: «چون دیوار دولت از همه دیوارها کوتاه‌تر

* رادیو لندن در تفسیری، حضور هیئت صلح کشورهای غیرمتعهد به ایران، سابقه حضور و وساطت هیئت‌های صلح را بررسی کرده که این مطلب در ضمیمه این گزارش درج شده است.

** کمیته منتخب وزیران امور خارجه کشورهای غیرمتعهد در جلسه ۱۳۶۰/۴/۱۴، در پایان نشست سه‌روزه خود در لوزاکا، بیانیه‌ای درباره چگونگی پایان دادن به جنگ صادر کردند، اما متن این بیانیه منتشر نشد. این کمیته اواخر سال ۱۳۵۹ هنگام برپایی اجلاس غیرمتعهدها، تشکیل شد و اعضای آن عبارت بودند از: وزیران امور خارجه کشورهای هند، زامبیا، کوبا و مسئول روابط خارجی سازمان آزادی‌بخش فلسطین.

*** پس از فرار بنی‌صدر، ائمه جمعه بعضی شهرها؛ از جمله آقای مشکینی در قم و چند تن از نمایندگان مجلس، در سخنانی امکان فرار را نتیجه کم‌توجهی دولت دانستند و خواستار پیگیری آن شدند. (روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۵)

است، عده‌ای دولت را در این رابطه مقصر می‌دانند، حال آنکه به‌طور اخص، دولت در این مورد هیچ مسئولیتی نداشته و وظیفه حفاظت از پایگاه یکم شکاری به‌عهده ارتش و نیروهای نظامی بوده است. وی افزود: «تحقیقات در این مورد به‌شدت دنبال می‌شود و این مسئله که بنی‌صدر و رجوی بتوانند از یک پایگاه نظامی ایران در تهران سوار یک هواپیمای ارتشی شوند و از ایران خارج گردند، در کل نقطه‌ضعفی برای جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود که خودمان نیز بدان معترفیم و باید تلاش کنیم تا این نقطه‌ضعف به نقطه قوت تبدیل شود.»

بهزاد نبوی درباره رابطه ایران و فرانسه پس از فرار بنی‌صدر و رجوی و موضع‌گیری‌های اخیر دولت فرانسه در مقابل جمهوری اسلامی ایران، افزود: «ارتباط ما با فرانسه دقیقاً به موضع‌گیری‌های این کشور در قبال جمهوری اسلامی ایران بستگی دارد و اگر فرانسه بخواهد مرکز و کانون اجتماع ضدانقلاب شود، حتماً در روابط ما اثر خواهد گذاشت. واکنش مردم در قبال موضع‌گیری‌های دولت فرانسه کاملاً مشخص است و دولت نیز این مسئله را مسئله مهمی می‌داند. موضع‌گیری‌های غیردوستانه اخیر فرانسه بسیار عجیب و غریب بوده و دولت فرانسه باید جواب‌گوی آنها باشد، زیرا در غیر این صورت، ایران ناچار است در روابط خود با این کشور تجدیدنظر کند.»

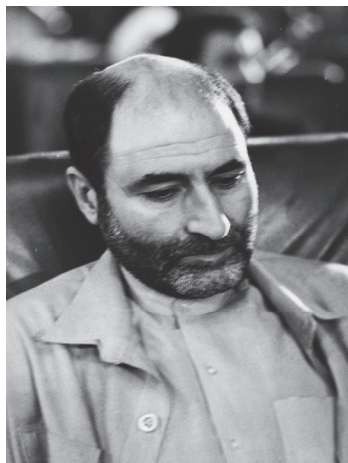
سخنگوی دولت سپس به نمونه‌ای از موضع‌گیری‌های غیردوستانه دولت فرانسه اشاره کرد و گفت: «مثلاً همان‌طور که اعلام شد، ۴ تن از خدمه هواپیمای ربوده‌شده به فرانسه، تقاضای بازگشت به ایران را رد کرده بودند، اما دولت فرانسه اجازه تماس و ملاقات آنها را با اعضای سفارت جمهوری اسلامی در فرانسه نمی‌داد، تا اینکه ۲ تن از آنها به‌زحمت توانستند خود را از حلقه محاصره آنها خارج کرده و با سفارت تماس حاصل کنند.»

وی افزود: «این ۲ نفر به‌زودی به ایران باز خواهند گشت، اما در مورد ۲ نفر دیگر نیز سفارت ایران به‌زحمت توانست موافقت دولت فرانسه را برای ملاقات با آنها بگیرد و جالب اینکه فرانسه به‌شرطی موافقت کرده بود که یک مترجم مورد اطمینان آنها در این ملاقات حضور داشته باشد و می‌دانید چه کسی مترجم مورد اطمینان آنها بود؟ این شخص کاظم رجوی بود.»*

بهزاد نبوی سپس به برخی زوایای پنهان عملکرد بنی‌صدر پس از شکست حمله آمریکا به طیس

* به گزارش یونایتدپرس از پاریس، یک مقام وزارت امور خارجه فرانسه فاش کرده است که ۲ نفر از ۴ خدمه هواپیمای ربوده‌شده - که بنی‌صدر رئیس‌جمهور برکنار شده ایران را به فرانسه آورده‌اند - درخواست پناهندگی سیاسی کرده‌اند. این مقام گفت که به درخواست سفارت ایران، این خدمه روز شنبه با کاردار سفارت ایران ملاقات و درخواست او را برای مراجعت فوری به ایران رد کردند. (خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۸، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۱۵، پاریس - یونایتدپرس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۳۱، پاریس - یونایتدپرس، ۱۳۶۰/۵/۱۳)

و اقدامات او پس از کشف کودتای نافرجام نقاب اشاره کرد و به واکاری و تحلیل عملکرد وی در مقام فرماندهی کل قوا پرداخت و گفت: «اولین حرکت وی ماجرای طبس و بمباران هلیکوپترها بود که باعث شهادت یکی از فرزندان مؤمن (محمد منتظر قائم) گردید که مسبب این جریان می‌بایست بلافاصله دستگیر و اعدام می‌شدند که فرمانده نیروی هوایی وقت به فرمان بنی‌صدر آنها را بمباران کرد تا اسناد وابستگی وی به امریکا افشا نگردد و آقای بنی‌صدر که فهمید امکان دارد بهمن باقری فرمانده نیروی هوایی وقت، دستگیر شود و می‌ج وی باز شود، مسئولیت آن را خود قبول کرد و زمانی که که باقری را از سرپرستی نیروی هوایی کنار گذاشتند، بنی‌صدر بلافاصله او را به سرپرستی هواپیمایی کشوری منصوب کرد. همچنین در زمان شروع جنگ - که بنی‌صدر به‌هیچ‌عنوان آمادگی آن را نداشت، شروع به مهره‌چینی در ارتش کرد؛ چنان‌که اطلاع داریم اطلاعاتی‌ای منتشر ساخت که تمامی امرای بازنشسته ارتش باید به سر کار خود بازگردند که با فشار دولت اجازه پخش مجدد آن داده نشد. بنی‌صدر پس از این ماجرا، بلافاصله، تحلیلی از کودتای نوژه [نقاب] را مطرح کرد تا اذهان عمومی را منحرف سازد و آنها را زیر سؤال قرار دهد و در این رابطه گفت کودتای نوژه توطئه امریکا بود تا متخصصین را از ارتش کنار بگذارند، درحالی‌که ما می‌دانیم کودتا واقعی بود و در این رابطه هم عده‌ای دستگیر شدند. او می‌خواست نشان دهد کسانی که کودتا را کشف کرده‌اند، امریکایی هستند و درواقع او سعی داشت زمینه را برای بازگشت دستگیرشدگان ارتش هموار سازد.»

وی افزود: «بنی‌صدر با استفاده از فرماندهی کل قوا آن‌چنان جو تبلیغاتی در ارتش به‌وجود آورده بود که اکثر خلبانان ارتش مسئله را به شکل دیگری برداشت کرده بودند؛ چنان‌که مسئله عرب و عجم را در رأس قرار داده بودند که از اصل این جریان انحرافی بود. ... روزنامه *انقلاب اسلامی* و *میزان* با هواپیماهای نظامی در ساعت ۲ بعد از نیمه‌شب، به پادگان‌ها و مراکز نظامی برده می‌شد، درحالی‌که از ورود روزنامه‌های خط امام به مراکز نظامی جلوگیری می‌شد. این جوسازی بنی‌صدر باعث شد که پاک‌ترین افسران ارتش را به‌عنوان مسامحه و سهل‌انگاری از رده خارج کنند.»

بهزاد نبوی سخنگوی دولت در مصاحبه‌ای مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی مطالبی درباره فرار بنی‌صدر و رجوی به فرانسه و رفتار غیردوستانه دولت فرانسه با ایران عنوان کرد.

وی سپس خطاب به برادران ارتشی گفت: «من از آنان می‌خواهم که هوشیارانه با مسائل برخورد کنند و بدانند که بزرگ‌ترین خیانت را بنی‌صدر به ارتش کرد. او می‌گفت: "من" که این من همان امریکاست و این برادران باید ببینند

آن شعارهای توخالی بنی‌صدر کجا رفته و چرا بنی‌صدر به فرانسه پناهنده شده و چه کسانی را بر ارتش تحمیل کرده، باقری‌ها، فریورها، (کسی که فاجعه ۵۶ میلیون دلار را به بار آورد) خیرخواه‌ها و معزی‌ها اینها لکه‌های ننگی بود که بنی‌صدر در ارتش به وجود آورد و البته طبیعی است که رژیم جمهوری اسلامی در مقابل هر خطایی در ارتش با قاطعیت عمل خواهد کرد.»

وی در بخش دیگری از سخنانش درباره فرار بنی‌صدر و رجوی گفت: «این فرار ماهیت آنها را مشخص کرد که در کنار چه کسانی قرار گرفته‌اند؛ بختیار و اویدی. از طرفی دیگر، محتوای توخالی شعارهایی که بنی‌صدر می‌داد، نشان داده‌اند، کسی که می‌گفت: "کسی [که] حاضر است در شنزارهای گرم خوزستان بمیرد، از سلول‌های زندان اوین نمی‌ترسد" که البته این شنزارهای خوزستان قصر باشکوه وی در دزفول بوده. بنی‌صدر خیلی زبون و بزدل‌تر از آن بود که بماند. ایشان ما به ما گفتند که رادیو تلویزیون پنج ساعت در اختیار من باشد به شرطی که مرزها را ببندید و ما به او گفتیم که البته برای طرف‌داران شما هم مرزها را خواهیم بست.»

نبوی افزود: «مهم‌تر، مرگ جریان بنی‌صدر بود که انجام شد و ما دیگر چیزی به نام جریان بنی‌صدر نخواهیم داشت و ان‌شاءالله قادر خواهیم بود جریان‌های انحرافی دیگر را سرکوب کنیم و درکل، باید گفت که فرار اینها نقطه‌ضعفی برای رژیم جمهوری اسلامی است که ما باید این نقطه‌ضعف را به نقطه قوت تبدیل کنیم و باید به این حقیقت اعتراف کنیم.»

وی همچنین یادآور شد: «مسئله مهمی که شایع است، این است که ضدانقلاب از این مسئله به‌عنوان قدرت بنی‌صدر استفاده کرده که به‌هیچ‌عنوان چنین چیزی نیست. بنی‌صدر زمانی که فرمانده کل قوا شد، یک استراتژی خاصی را در جهت حاکمیت‌دادن ضدانقلاب در ارتش و کنارگذاشتن عناصر مؤمن به انقلاب پیاده کرد.»

در پایان، بهزاد نبوی درباره سخنان بنی‌صدر درخصوص لقب سرهنگ معزی با عنوان "برادر مجاهد" گفت: «بنی‌صدر درمورد سرهنگ معزی با امیر طاهری سردبیر سابق کیهان - که هم‌اکنون در مجله ساندی تایمز لندن فعالیت می‌کند و از فراماسون‌های معروف می‌باشد - گفت‌وگویی انجام داده و از سرهنگ معزی تقدیر و ستایش به عمل آورده است. او گفته است که گرچه سرهنگ معزی شاه را از تهران به تبعیدگاهش برده است، اما درحقیقت یک عمل انقلابی را انجام داده و این اقدام شرم‌آور نمی‌باشد و ایشان تلویحاً این چنین وانمود کرده‌اند که آقای معزی کار شایسته‌ای انجام داده‌اند.»

سخنگوی دولت درمورد استرداد بنی‌صدر و همراهانش نیز گفت: «مدارک قضایی که در دست ماست، دولت فرانسه را مقید می‌کند آنها را مسترد دارد و از نظر حقوق بین‌الملل به‌نحوی است که در صورت عدم استرداد، دولت فرانسه محکوم خواهد بود.»^(۴۹)

۱۸۴

باوجود اعلام اعمال محدودیت در فعالیت‌های سیاسی ابوالحسن بنی‌صدر ازسوی دولت فرانسه و ممنوعیت مصاحبه با خبرنگاران، امروز، خبر و متن مصاحبه وی با نشریه اشپیگل در رسانه‌ها منتشر شد.

هرچند بنی‌صدر در این گفت‌وگو می‌کوشید سازمان مجاهدین خلق (منافقین) را دارای توان بالا برای سرنوشتی نظام جلوه دهد، اما اعلام نتایج انتخاب رجایی به سمت ریاست‌جمهوری و عادی‌سازی امور اجرایی کشور و از سوی دیگر، انتشار اخبار چند عملیات موفق نظامی در جبهه‌ها، سبب شده است که وی سخنان متفاوتی درباره ارتش و امور داخلی ایران بر زبان آورد. نکته دیگری که در این مصاحبه مشهود است، پذیرش اقدامات خرابکارانه و ترور توسط سازمان ازسوی بنی‌صدر است؛ امری که وی پیش از این درباره آن اظهار بی‌اطلاعی می‌کرد.

در ادامه بخش‌هایی از مصاحبه بنی‌صدر با نشریه آلمانی/اشپیگل و بازتاب‌های آن آمده است. «سؤال: بهشتی رئیس حزب جمهوری اسلامی و رئیس دیوان‌عالی کشور و روحانی قدرتمندی بود که در پشت پرده، رهبری امور را به عهده داشت. شما مایل به همکاری با وی نبودید؟

جواب: من از این عمل امتناع ورزیدم؛ برای من القابی چون رئیس‌جمهور و یا فرمانده کل قوا ارزشی ندارد. چیزی که برای من مهم است، عهده‌داری امور و جنگیدن به‌خاطر آزادی و استقلال است. اما امروز از استقلال ایران چه چیزی مانده است؟ ما درحال جنگ هستیم و اقتصاد ما به‌مراتب از زمان شاه وابسته‌تر گردید. همچنین، درزمینه تکنیک نیز ما از گذشته وابسته‌تر شده‌ایم. همچنین، درمورد آزادی نیز وضع ما از زمان شاه بدتر شده است. مطبوعات و آزادی عقیده وجود ندارد و اعدام‌های خشونت‌بار و زندان و شکنجه جزء کارهای روزمره شده‌اند.

سؤال: تمام این وقایع در زمانی که شما رئیس‌جمهور ایران بودید اتفاق افتاده. جواب: من در چنین شرایطی نمی‌توانستم آرزوی ریاست‌جمهور بودن را بنمایم و یک روز مطلع شدم که [امام] خمینی مرا از مقام ریاست‌جمهوری و فرماندهی کل قوا معزول کرده است. سؤال: اما شما نخواستید به‌سادگی این موضوع را بپذیرید؟

جواب: من تصمیم گرفته بودم کاری انجام ندهم. بنابراین به خانه نزد همسرم رفتم، که یک قربانی بی‌گناه بودم. در خانه، همسر و دوستانم از من سؤال کردند که اکنون چه می‌خواهم بکنم؟ من در جواب گفتم که به سرنوشت من درمی‌دهم، می‌دانستم که این یک کودتا است، پس از آن، مجلس به عدم صلاحیت من رأی داده و سپس اعدام خواهم شد. اما همسرم به من گفت تو مقاومت خواهی کرد و دراین‌مورد اصرار ورزید. من به نصیحت او گوش دادم. تا آن لحظه، من اصلاً به مقاومت نیندیشیده بودم و بدون هیچ‌گونه آمادگی به مخفیگاه رفتم.

سؤال: آیا شما در انفجار بمبی که بر اثر آن ۷۲ نفر کشته شدند و در بین آنها ۲۱ نماینده مجلس و دشمن خونی شما بهشتی وجود داشت، دست داشتید؟

جواب: در روز انفجار من تصادفاً در آن نزدیکی بودم و صدای انفجار آن را شنیدم. یک نفر مرا صدا زده و گفت که در مقر اصلی حزب جمهوری اسلامی انفجاری صورت گرفته است. من تا امروز مطلع نشده‌ام که چه کسی مسئول آن واقعه است و فقط می‌توانم تصور کنم که کار خود بهشتی بود.

سؤال: خودکشی روحانیون؟

جواب: نمی‌شود چنین عنوان کرد. جریان خیلی ساده است. هنگامی که انسان مرتباً افراد دیگر را تحت فشار قرار دهد و کلیه حقوق را از بین ببرد، نتیجه‌اش را هم خواهد دید. هنگامی که یک رئیس‌جمهور که ملت او را انتخاب کرده است را معزول می‌کند، نباید تعجب کرد که جواب آن یک انفجار باشد.

سؤال: چه کسی می‌تواند امروز واقعاً کشور را سازمان بدهد؟

جواب: من.

سؤال: از پاریس؟

جواب: خیر، خیر؛ من در چند ماه آینده به ایران باز خواهم گشت. شهروندانی که در آخرین انتخابات ریاست‌جمهوری از دادن رأی خودداری ورزیده‌اند، طرفداران من هستند. نیروهای مسلح نیز از من جانب‌داری می‌کنند. همچنین، بیشتر روشنفکران نیز دنباله‌رو من خواهند بود.

سؤال: بنابراین، شما می‌خواهید [امام] خمینی را از کار بیندازید؟

جواب: بله.

سؤال: [امام] خمینی که تنها نیست.

جواب: ۱۵٪ مردم طرفدار وی هستند و همین عده کافی است تا بر سر قدرت باقی باشد؛ البته با استفاده از روش‌های اعمال فشار. اگر توده‌های مردم در پشت سر وی قرار داشتند، او دیگر احتیاجی نداشت که به روش‌های اعمال فشار روی بیاورد.

سؤال: شما گفتید که ارتش در پشت سر شما قرار دارد، پس چرا از نظامیان استفاده نکردید؟

جواب: به‌کرات از من خواسته شد، اما نظر من این است که انسان موقعی کودتا می‌کند که به نیروی ملت اعتقادی نداشته باشد. ثانیاً من نمی‌خواهم یک دیکتاتوری را جانشین دیکتاتوری دیگر بنمایم.

سؤال: پس دیگر چه راهی برایتان باقی می‌ماند؟ آیا می‌خواهید مانند [امام] خمینی مقاومت

در ایران را از طریق ارسال قاچاقی نوار کاست با نطق‌های خودتان آغاز نمایید؟

جواب: این کار را هم می‌شود کرد، اما کافی نیست. هنگامی که من در تهران در مخفیگاه بودم، دقیقاً همین کار را انجام دادم و از نوار کاست در جنگ سیاسی استفاده کردم، زیرا بسیار مهم است که اذهان عمومی را آگاه کرد و آنها را فعال‌تر نمود.

در تمامی ایران جنگ داخلی در جریان است و شدت نیز خواهد یافت. در شب انتخابات ریاست جمهوری، مجاهدین خلق ۱۲۰ فقره عملیات نظامی علیه دولت انجام دادند.»^(۵۰)

روزنامه لوکوتیدین دویاری (چاپ فرانسه) نیز با درج خبر این مصاحبه به بخش‌هایی از این گفت‌وگو اشاره کرده و نوشته است: «بنی صدر سپس افزوده است تنها نیروی عمده‌ای که در اختیار وی می‌باشد مجاهدین خلق [است]، که رهبر آن مسعود رجوی، با وی وارد پاریس شده است. رجوی نیز به نوبه خود در حال سازمان‌دادن شورای ملی مقاومت است. او نمی‌خواهد که بر مسئولیت‌های گذشته رئیس‌جمهور اسبق [سابق] پافشاری کند. بنی‌صدر در خاتمه خاطرنشان ساخته است که ارتش و یا لاقلاً آنچه از ارتش باقی مانده، با اوست و افزوده است که فرار وی به لطف همدستی ارتش بوده است. باوجوداین، بنی‌صدر گفته است از ارتش زمان شاه اکنون به سختی ۲۰ درصد از نیروی هوایی؛ ۱۰ درصد نیروی دریایی و شاید صفر درصد از نیروی زمینی باقی مانده است.»^(۵۱)

نامیدی بنی‌صدر از جریان امور در ایران، در بازتاب این مصاحبه در مجله/تربیش پروفایل مشهود است. این نشریه، گفت‌وگوی بنی‌صدر با نشریه/شپیگل را بدین ترتیب آورده است: «بنی‌صدر گفت: "من تسلیم سرنوشت شدم، چراکه این یک کودتا بود. بعد از برکنار شدن، مجلس این امر را تصویب می‌کرد و سپس اعدام در کار بود، ولی همسرم اصرار داشت که باید مقاومت کنی و من نصیحت او را پذیرفتم."

بنی‌صدر در این مصاحبه خاطرنشان کرده است که مردم ایران، ارتش و روشنفکران به نحو وسیعی طرفدار او هستند، درحالی‌که آیت‌الله روح‌الله خمینی رهبر انقلاب تنها از حمایت ۱۵ درصد از جمعیت ایران برخوردار است.

رئیس‌جمهور سابق ایران گفته است که آیت‌الله خمینی مرد ضعیفی است که تحت‌تأثیر گروه‌های مختلف فشار، عقیده خود را تغییر می‌دهد.

بنی‌صدر درمورد جانشین خود محمدعلی رجایی گفت: "رجایی مرد ضعیفی است که از داشتن عنوان ریاست‌جمهوری خوشحال است و خمینی خوب او را توصیف کرده است. رجایی مرد بی‌سواد، ولی عاقلی است."

بنی‌صدر در خاتمه گفته است: "من بسیار افسرده هستم و هنوز امیدوارم که خمینی به اشتباه خود پی ببرد."»^(۵۲)

رادیو بی‌بی‌سی که تمایل بسیاری در پرداختن به تحولات ایران دارد، درباره سخنان امروز بنی‌صدر در تفسیر امروز خود آورده است: «آقای بنی‌صدر به همراهی آقای مسعود رجوی رهبر سازمان چریکی و چپ‌گرای مجاهدین خلق به پاریس رفته است و این اقدام، مجاهدین خلق را که از داشتن رهبری در کشور خود محروم ساخته، تاحدودی موجب شگفتی گردیده است.

آقای رجوی گفته است که به‌زودی به ایران مراجعت خواهد کرد تا رهبری سازمان خود را مجدداً در دست گیرد، ولی امکان تحقق یافتن این امر مورد تردید است؛ ازاین‌رو، رجوی در پاریس اظهار داشت که پیش‌نویس قانون اساسی جدید تنظیم شده و مورد تأیید رئیس‌جمهور سابق قرار گرفته است. وی تأکید نمود که مجاهدین خلق و طرف‌داران آقای بنی‌صدر از طرف سایر گروه‌های مخالف در ایران، نماینده ۷۵٪ از مردم ایران می‌باشند.

اگر آقای بنی‌صدر و آقای رجوی قصد داشته باشند که در خارج به فعالیت سیاسی بپردازند، در این صورت با وظیفه دشوار دیگری نیز روبه‌رو خواهند بود و آن بسیج مخالفان رژیم [آیت‌الله] خمینی در داخل ایران است و باتوجه‌به عدم رضایت دولت فرانسه از فعالیت‌های آقای بنی‌صدر از هنگام ورود به پاریس این کاری بس دشوار خواهد بود.

از سویی دیگر، این واقعیت را نباید از نظر دور داشت که آیت‌الله خمینی هنوز مورد احترام بخش بزرگی از مردم ایران است و با آنکه بدون شک این گفته آقای بنی‌صدر که "ایران تحت حکومت آیت‌الله خمینی از دولت با کفایتی برخوردار نیست"، مطابقت با واقعیت است، با این حال، اساسی محکم و قابل‌اعتماد برای برکناری رژیم کاری بس دشوار است.

شکاکان که بسا به این نکته اشاره می‌کنند، هنگامی که آقای بنی‌صدر در ایران اقامت داشت، مخالف چندان مؤثری علیه آیت‌الله خمینی نبود و امکان اینکه در خارج از ایران بتواند مؤثرتر عمل کند به مراتب کمتر است.^(۵۳)

۱۸۵

طه عبدالکریم وزیر نفت عراق، که برای دیداری چندروزه به انگلستان رفته است، در مصاحبه‌ای با رادیو بی‌بی‌سی، با ادعای اینکه ایران جنگ را آغاز کرده و جنگ در محدودکردن صدور نفت عراق تأثیر داشته است، گفت: «این جنگ به سبب پیشرفته‌بودن سلاح‌هایی که در آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، آسیب‌هایی به تأسیسات نفتی ما توسط جنگنده‌های فارس‌های کینه‌توز و یا به وسیله گلوله‌های توپخانه دورزن آنها وارد آورده است، ولی ما علی‌رغم واردشدن آسیب‌ها توانستیم قسمتی از این تأسیسات را تعمیر کنیم، ولی تعمیر قسمت‌های دیگر مانند تأسیسات نفتی در دو بندر عراق مشرف بر خلیج [فارس]؛ یعنی بندر البکر و بندر العمیه، به علت مواجهه‌شدن با اشکالات و قرارگرفتن آنها در صحنه نبرد میسر نشد.»

وی افزود: «ما به علت استمرار جنگ از طریق خلیج [فارس] قادر به صدور نفت خود به خارج نیستیم، زیرا عبور نفتکش‌هایی که به مقصد کشورمان هستند، از تنگه خلیج [فارس] ممنوع است.» وی همچنین گفت: «تنها راهی که ما به وسیله آن نفت به خارج صادر می‌نماییم دریای مدیترانه می‌باشد و آن هم به وسیله خطوط لوله‌های نفت که از خاک‌های ترکیه و سوریه و لبنان عبور می‌کند، ولی با وجود این سه خط، ما تا به حال نتوانسته‌ایم به‌طور کامل از آنها

استفاده کنیم و علت آن هم همان طور که ذکر شد، وجود اشکالات فنی و همچنین وجود اشکالات سیاسی با کشور سوریه می باشد. وی افزود: «از خطوط لوله های نفت عراق که از خاک ترکیه می گذرد، به طور کامل استفاده می شود.»

وی در پایان ادعا کرد: «هم اکنون عراق به طور متوسط ۲ میلیون بشکه نفت به خارج صادر می نماید و سوریه برای صدور نفت ما از کشورش اشکالاتی پیش می آورد که امیدواریم این اشکالات برطرف شود.»* (۵۴)

۱۸۶

امروز، ۳۰ نفر از هواداران سازمان مجاهدین خلق (منافقین) و دانشجویان وابسته به چریک های فدایی خلق (اقلیت)، بخش کنسولی سفارت جمهوری اسلامی ایران را در بن اشغال کردند. با دخالت دیر هنگام پلیس تعدادی از این افراد بازداشت شدند. این عده که به زور وارد سفارت جمهوری اسلامی شده بودند، با پاشیدن رنگ و نوشتن شعار روی دیوارها به تخریب وسایل ساختمانی پرداختند و وسایل را پس از تخریب از پنجره به بیرون پرتاب کردند. (۵۵)

پس از حضور این افراد در ساختمان سفارت و به صدا درآمدن آژیر خطر، پلیس آلمان با تأخیر در محل حضور یافت و پس از درخواست سفارت، این افراد را به خارج از ساختمان هدایت کرد که این کار ۳۰ دقیقه طول کشید. حسن سرو سخنگوی سفارت ایران در بُن، به رغم ادعای وزارت امور خارجه آلمان مبنی بر حضور پلیس در عرض ۲ دقیقه در محل حادثه، درباره عملکرد پلیس آلمان گفت: «پلیس پس از ۱۵ دقیقه، به محل سفارت رسید و تنها پس از درخواست وی مبادرت به دخالت کرد.»

وی دولت آلمان را متهم کرد که به تقاضای مقامات مسئول ایرانی برای افزایش تدابیر امنیتی در اطراف سفارت ایران توجه نکرده است.

سخنگوی سفارت ایران همچنین افزود: «باتوجه به رفتار پلیس باید پرسید که آیا نیروهای امنیتی و پلیس با ضدانقلابیون همدست نشده اند؟»

وی درباره تعلل پلیس و بازگذاشتن دست مهاجمان برای تخریب ساختمان گفت: «درمورد واکنش پلیس آلمان شکایتی تسلیم این کشور کردیم و برای بررسی دقیق تر این مسئله سفیر آلمان در تهران به وزارت خارجه احضار شده است» (۵۶)

* در یک هفته اخیر، جنگنده بمب افکن های نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دو نوبت، سکوی های صادرات نفت البکر و العمیه عراق و تلمبه خانه و تأسیسات نفتی تکریت را بمباران کردند. باتوجه به قطع صدور نفت عراق از پایانه های صدور؛ از جمله بندر بصره، العمیه و البکر و قطع صادرات از طریق سوریه، عراق حداکثر امکان صدور ۶۰۰ هزار بشکه نفت از طریق ترکیه را دارد.

وزارت امور خارجه نیز در اعلامیه‌ای اعلام کرد که در این باره سفیر آلمان غربی در تهران به این وزارتخانه احضار شده و قرار است پلیس آلمان یادداشتی مبنی بر معرفی افراد دستگیر شده به سفیر آلمان در تهران بدهد.^(۵۷) همچنین سؤالاتی درباره تأخیر پلیس در محل کنسولگری و ناتوانی دولت و پلیس آلمان در حفظ امنیت سفارتخانه‌های خارجی و کارمندان در این کشور مطرح شد.^(۵۸)

در پی این اقدام، رادیو کلن اعلام کرد: «دادستان آلمان دستور توقیف ۶ نفر ایرانی را که در اشغال سفارت ایران در بن شرکت داشتند، صادر نمود. دستور نامبرده به علت مقاومت در مقابل پلیس و تجاوز به حریم دیگران و ایجاد خسارت و ضرب و جرح بوده است و طبق اظهارات مقامات وزارت امور خارجه، قرار است تقاضای وزارت خارجه ایران مبنی بر افشای نام اشغالگران سفارت ایران مورد بررسی قرار گیرد.» این رادیو همچنین افزود: «در جریان حمله به کنسولگری ایران ۲۹ نفر دستگیر شده بودند که آزاد شدند.»^(۵۹)

روابط عمومی وزارت امور خارجه ایران نیز با انتشار اطلاعیه‌ای، دولت آلمان را در این باره مسئول دانست و خواستار اعلام اسامی دستگیرشدگان به ایران شد.^(۶۰)

ضمیمه گزارش ۱۸۲: ارزیابی رادیو لندن درباره تلاش‌های هیئت‌های صلح برای میانجیگری میان ایران و عراق رادیو لندن در تفسیری خبر آمدن هیئت صلح کشورهای غیرمتعهد به ایران، سابقه حضور و وساطت هیئت‌ها را بررسی و نتیجه تلاش آنان را ارزیابی کرد و با توجه به مواضع اعلام شده مسئولان جمهوری اسلامی ایران، تحقق چنین امری را غیرمحمّل دانست. در این تفسیر آمده است: «هیئتی به نمایندگی از طرف سازمان کشورهای غیرمتعهد در راه تهران است تا برای وساطت جهت خاتمه دادن به جنگ ایران و عراق، با رهبران ایران مذاکره کند. هیئت مذکور متشکل از وزیران خارجه هندوستان، زامبیا، کوبا و نمایندگان سازمان آزادی بخش فلسطین است. این هیئت در ماه فوریه گذشته، طی کنفرانسی در دهلی، تشکیل شد و این چهارمین بار است که به تهران و بغداد سفر می‌کند. تلاش‌های گذشته این هیئت و نیز کوشش‌های سازمان کنفرانس کشورهای اسلامی و همچنین سعی سازمان ملل در خاتمه دادن به جنگ، تاکنون ناموفق مانده است. دیو براکو یکی از مفسران بی بی سی، در این باره می‌گوید مأموریت قبلی جهت برقراری صلح توسط اولاف پالمر نماینده ویژه سازمان ملل، طی دیدار وی از تهران و بغداد در اواخر ماه ژوئن انجام گرفت. اولاف پالمر طرح کلی و افق را که بنا به گفته وی می‌توانست مبنایی برای مذاکرات بعدی باشد، ارائه داد. وی اصرار داشت که پیشنهادات وی براساس عدم مداخله عراق و ایران در امور داخلی یکدیگر؛ احترام متقابل به حقوق و حاکمیت ارضی؛ ترک مخاصمه و خروج نیروهای عراق از ایران قرار دارد. با این حال، اولاف پالمر در خاتمه مأموریت خود، هرگونه انتظار بیشتر از حد درمورد برقراری فوری صلح جویانه طرفین را بی‌مورد دانسته و اظهار داشت که اختلافات عمیق و ریشه دار میان دو کشور و موضع انعطاف ناپذیر آنها در زمینه مسائل مهم و اساسی، پایان بخشیدن سریع به جنگ را دشوار می‌سازد. موضع عراق با پیشنهاد اخیر آن کشور مبنی بر برقراری آتش بس در طول ماه رمضان روشن تر گردید. طارق عزیز معاون نخست وزیر عراق، اعلام داشت که عراق حاضر به آغاز مذاکره با

* این افراد روز گذشته نیز برای ایجاد درگیری به محل سفارت مراجعه کرده بودند. درباره اقدام دیروز و اقدامات مشابه آنان اطلاعاتی به روایت سخنگوی سفارت ایران در ژن در ضمیمه این گزارش درج شده است.

ایران است؛ مشروط بر آنکه ایران با اعاده حاکمیت سراسر شط العرب [اروندرو] و قطعات کوچکی از اراضی واقع در امتداد مرز میان دو کشور، موافقت نمایند و دراین صورت، چنانچه مذاکرات به نحو رضایت بخشی جریان و خاتمه یابد، عراق نیروهای خود را از ایران خارج خواهد ساخت. دولت ایران نیز در برابر پیشنهاد عراق مبنی بر برقراری آتش بس در ماه رمضان اعلام داشت که عراق خاک ایران را مورد تجاوز قرار داده و از این رو خروج نیروهای عراق از خاک ایران شرط اولیه آغاز مذاکرات است. بدین ترتیب، روشن است که پذیرفتن شرایط هریک از طرفین توسط طرف مقابل به عنوان نشانه ای از ضعف و شکست تلقی خواهد گردید و برقراری صلح براساس شرایط تعیین شده توسط عراق تنها پیروزی را که جنبه نمایشی دارد، برای عراق به دنبال خواهد آورد، ولی رهبران عراق به سختی می توانند جنگ را بدون هیچ گونه دستاوردی ولو ظاهری به پایان آورند. از سویی دیگر، آیت الله خمینی جنگ ایران و عراق را به عنوان آزمایشی برای جمهوری اسلامی ایران تلقی می نماید و از این رو، پایان بخشیدن به آن تحت شرایط پیشنهادی عراق بسیار غیرمحمّل به نظر می رسد. بدین ترتیب، بعید به نظر می رسد که هیئت نمایندگی کشورهای غیرمتعهد در این مأموریت خود قادر به یافتن راه حلی شوند که بتواند منافع هر دو کشور ایران و عراق را تأمین نموده و صلح را برقرار سازد.^(۶۱)

ضمیمه گزارش ۱۸۶: توضیحات سخنگوی سفارت ایران در بن، درباره سابقه اقدامات مخالفان جمهوری اسلامی علیه منافع ایران در آلمان.

حسن سرو سخنگوی سفارت ایران در بن، درباره حمله عناصر وابسته به سازمان مجاهدین خلق (منافقین) به سفارت ایران در بُن، گفت: «مهاجمان روز قبل از حمله به سفارت ایران در بن، در این محل تجمع کرده بودند که با حضور دانشجویان مسلمان و اعضای سفارت موفق به هیچ گونه تعرضی نشدند، اما امروز، این افراد که تعداد آنها کمتر از ۳۰ نفر است، با برنامه ریزی قبلی و با حمایت پلیس، درحالی که نمک، فلفل و رنگ برای درگیری در دست داشتند، وارد بخش کنسولی، که محل مراجعات عمومی است، شدند.

هرچند باتوجه به سابقه اقدام مشابه این افراد، پلیس آلمان در جریان امر بود و سفارت نیز از قبل، آنان را آگاه کرده و خواستار اقدامات امنیتی برای جلوگیری از خرابکاری های آنان شده بود، این افراد کارهایشان را در آرامش کامل و با اطمینان از تأخیر حضور عمدی پلیس آغاز کردند.

مهاجمان ضمن پاشیدن رنگ و نوشتن شعار به دیوارها، به تخریب وسایل و امکانات سفارت پرداختند. این افراد که برای بهره برداری تبلیغاتی بعدی خود نتوانستند به بخش های اصلی سفارت وارد شوند و به اسناد و مدارک موجود در آن دست یابند، درصدد برآمدن تا با سفیر درگیر شوند و به وی آسیب برسانند، اما با تدبیر اعضای سفارت، سفیر از محل درگیری خارج شد و به داخل سفارت رفت و با مقاومت آنان، مهاجمان نتوانستند وارد بخش اصلی سفارت شوند.

حضور با تأخیر پلیس؛ ۱۵ دقیقه پس از به صدا درآمدن آژیر اتوماتیک - که به معنای درخواست کمک از پلیس بود - و تعلل معنی دار آنان در خارج کردن این افراد از ساختمان که نیم ساعت طول کشید، از هماهنگی قبلی پلیس و مهاجمان حکایت می کرد.

از طرفی، اقدامات خرابکارانه این افراد سوژه مناسبی برای شبکه ۳ تلویزیونی و برخی رسانه های آلمان شد. مسئولان این شبکه که وابسته به جریان چپ در آلمان و طرفدار گروه های چپ ایرانی هستند، در چند حادثه گذشته در این کشور؛ از جمله حمله عده ای از عناصر وابسته به چریک های فدایی خلق (شاخه اقلیت) به غرفه ایران در نمایشگاه کتاب فرانکفورت، برای بزرگ نمایی این اقدام با هماهنگی کامل، خبر تهاجم را قبل و بعد از حادثه، پوشش تصویری داده بودند. این بار اعضای سفارت از قصد آنان آگاه بودند، به همین دلیل، بعد از حمله آنان، بی درنگ، آثار خرابی ها را مرمت و اصلاح کردند و سفارت در اول وقت اداری روز بعد، آماده خدمات رسانی به مراجعان شد و در نتیجه شبکه ۳ تلویزیون آلمان نتوانست از صحنه های تخریب فیلم برداری کند.

با وجود ناقص ماندن پروژه، رسانه‌های غربی در انعکاس خبر اغراق کردند؛ از جمله خبرگزاری رویتر به نقل از پلیس فدرال آلمان تعداد مهاجمان را که براساس سخنان اعضای سفارت اندکی بیش از ۳۰ نفر بودند، ۱۵۰ نفر اعلام کرد و مدعی شد که در این جریان چند نفر زخمی شده‌اند که سفیر ایران نیز از جمله آنان می‌باشد.

این منبع همچنین ادعا کرده که پلیس ۶۰ نفر را دستگیر کرده است، درحالی‌که رادیو کلن در خبرهای بعدی تعداد دستگیرشدگان را ۲۹ نفر اعلام کرد.^(۶۲)

منابع و مآخذ روشمار ۱۳۶۰/۵/۱۲

۱. سند شماره ۱۷۵۸۷۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد جنوب (عملیات) به اطلاعات عملیات (طرح و برنامه عملیات)، ۱۳۶۰/۵/۱۳، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۱۹۸۶۳۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از تیپ ۸۴ پیاده خرم‌آباد (رکن ۳) به برادر احسان رئیس سپاه پاسداران، ۱۳۶۰/۴/۳۱، سند تک‌برگی.
۲. سند شماره ۱۹۸۶۳۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از گردان رزمی ۲۱ (رکن ۳) به کلیه یگان‌های زیر امر، ۱۳۶۰/۵/۹، صص ۳ - ۱.
۳. سند شماره ۱۹۸۶۳۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد گروه رزمی ۱۱۱ (رکن ۳) به یگان تابعه و زیر امر، ۱۳۶۰/۵/۱۲، صص ۳ - ۱.
۴. سند شماره ۱۹۸۶۳۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از جبهه دشت عباس به ستاد عملیات دزفول، ۱۳۶۰/۵/۱۵، صص ۱ و ۲.
۵. سند شماره ۴۶۸۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات دزفول به ستاد عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۴، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۴۶۸۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات دزفول به ستاد عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۴، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۲۶۶۳۴۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات دزفول به ستاد عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۱.
۶. سند شماره ۴۶۷۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات دزفول به ستاد عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۲، صص ۱ و ۲؛ و - سند شماره ۴۶۸۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد عملیات دزفول به ستاد عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۵، صص ۴ - ۱؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۲، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۲.
۷. سند شماره ۵۱۵۹۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از
- عملیات اهواز به طرح و برنامه عملیات و اطلاعات عملیات مرکز، ۱۳۶۰/۵/۱۶، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۴۶۷۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از عملیات دزفول به عملیات جنوب، ۱۳۶۰/۵/۱۲، صص ۳ - ۱؛ و - سند شماره ۱۹۸۶۰۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از جبهه دشت عباس به ستاد عملیات دزفول، ۱۳۶۰/۵/۱۵، صص ۱ و ۲؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۰/۵/۱۷، صص ۲۲ و ۲۳، اهواز - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۷.
۸. سند شماره ۵۷۴۰۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از عملیات سپاه اهواز به طرح و برنامه عملیات و اطلاعات عملیات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۴۶۸۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای ۲۴ ساعته واحد اطلاعات عملیات سپاه پاسداران خوزستان به فرماندهی مرکز، شماره ۳۰۵، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۱؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۹، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۲۶، ایلام - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۵.
۹. سند شماره ۱۶۲۹۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۲ (م - ۱۳۲) به سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۰/۵/۱۴، سند تک‌برگی.
۱۰. سند شماره ۱۶۲۹۶۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۲ (م - ۱۳۲) به سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۰/۵/۱۴، سند تک‌برگی.
۱۱. سند شماره ۱۶۲۹۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سماجا ۲ (م - ۱۳۲) به سماجا ۳ (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۰/۵/۱۴، سند تک‌برگی.
۱۲. سند شماره ۱۶۸۴۴۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای ۴۸ ساعته ستاد اطلاعات عملیات مرکز، شماره ۱۰، ۱۳۶۰/۵/۲۷، ص ۵.

تحقیقات جنگ: از شهرانی استان خوزستان به استاندارد استان خوزستان، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۲۸. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳۴، اصفهان - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - سند شماره ۵۷۴۱۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه اصفهان به فرماندهی سپاه مرکز، ۱۳۶۰/۵/۱۳، سند تک‌برگی.

۲۹. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۲.

۳۰. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۴.

۳۱. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۱۲.

۳۲. همان، ص ۴.

۳۳. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۴؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳۴، سمنان - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۳۴. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۱۴.

۳۵. سند شماره ۵۱۵۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شیراز به تهران (فرماندهی سپاه)، ۱۳۶۰/۵/۱۵، سند تک‌برگی.

۳۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۴.

۳۷. همان.

۳۸. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳۳، اصفهان - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۴۴، خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۳۹. سند شماره ۳۲۸۴۳۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از معاونت سیاسی و اداری استانداری لرستان به وزارت کشور (اداره کل سیاسی)، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۲.

۴۰. سند شماره ۵۷۳۹۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از گرگان (ساری) به تهران (فرماندهی سپاه)، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۴۱. سند شماره ۵۱۵۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین.

۴۲. سند شماره ۵۷۴۰۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از منطقه ۳ (مرکز فرماندهی) به ستاد مرکزی سپاه (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۴۳. سند شماره ۵۷۴۰۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه قزوین به مرکز فرماندهی، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۴۴. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۴۵. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۴۳.

۱۳. سند شماره ۵۷۸۳۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه کرمانشاه به فرماندهی سپاه مرکز، ۱۳۶۰/۵/۳۱، سند تک‌برگی.

۱۴. سند شماره ۱۷۵۹۲۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از لشکر ۲۸ (رکن ۲) به فرماندهی ستاد عملیات مخصوص غرب (کردستان)، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی؛ و - سند شماره ۱۹۶۴۱۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نویه‌ای اطلاعاتی، از لشکر ۲۸ پیاده کردستان (رکن ۲)، شماره ۴۹، ۱۳۶۰/۵/۱۵، ص ۲.

۱۵. سند شماره ۲۶۲۸۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از لشکر ۲۸ (رکن ۲) به فرماندهی تیپ ۳ مریوان، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۱۶. همان.

۱۷. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۱۱؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۰/۵/۱۷، ص ۲۴، سستنج - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۷.

۱۸. سند شماره ۵۷۸۳۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی سپاه کرمانشاه به فرماندهی سپاه مرکز، ۱۳۶۰/۵/۳۱، سند تک‌برگی.

۱۹. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۴۰، کرمانشاه - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - سند شماره ۱۷۵۸۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نویه‌ای اطلاعاتی، از قرارگاه مقدم نواج (رکن ۲) کرمانشاه، شماره ۱۰۳، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۴.

۲۰. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳۶، کرمانشاه - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲.

۲۱. سند شماره ۵۷۳۹۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد غرب (مرکز فرماندهی) به ستاد مرکز (مرکز فرماندهی)، ۱۳۶۰/۵/۱۲، سند تک‌برگی.

۲۲. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳.

۲۳. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۱۵.

۲۴. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۴، کرمانشاه - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۲۵. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲۰، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳؛ و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲.

۲۶. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲.

۲۷. همان، ص ۱۴؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۲، صص ۲۰ و ۲۱، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۲؛ و - سند شماره ۲۷۶۸۲۴ مرکز مطالعات و

پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، صص ۲۸ و ۲۹، برلن - یونایتدپرس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۵۶. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۸، بن - رویتر، ۱۳۶۰/۵/۱۲؛ و - خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۴، صص ۲۹ و ۳۰، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۵۷. خبرگزاری پارس، نشریه خبرها و گزارش‌ها (ایران در ۲۴ ساعت گذشته)، شماره ۱۳۷، ۱۳۶۰/۵/۱۳، صص ۴ و ۵، تهران - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۵۸. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۴.

۵۹. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۹، ۱۳۶۰/۵/۱۶، ص ۱۰، ضمیمه، رادیو کلن، ۱۳۶۰/۵/۱۵.

۶۰. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۴؛ و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۶.

۶۱. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۹، ۱۳۶۰/۵/۱۶، صص ۴ و ۵، ضمیمه، رادیو لندن، ۱۳۶۰/۵/۱۵.

۶۲. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۸، بن - رویتر، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

اراک - خبرگزاری پارس، ۱۳۶۰/۵/۱۳.

۴۶. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۴؛ و - روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۳؛ و - روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۳.

۴۷. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۲.

۴۸. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۲، ص ۲.

۴۹. روزنامه کیهان، ۱۳۶۰/۵/۱۳، ص ۱۵.

۵۰. اداره کل مطبوعات و رسانه‌های خارجی وزارت ارشاد اسلامی، نشریه بررسی مطبوعات جهان، شماره ۸۰، ۱۳۶۰/۶/۱۷، صص ۲۰ - ۱۶، اشپیگل آلمان (هامبورگ).

۵۱. خبرگزاری پارس، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۳۶، ۱۳۶۰/۵/۱۳، صص ۶ و ۷، پاریس - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۵۲. همان، صص ۵ و ۶، وین - خبرگزاری رویتر، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۵۳. همان، صص ۱ و ۲، ضمیمه، رادیو لندن، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۵۴. همان، صص ۱۶ و ۱۷، ضمیمه، بخش عربی رادیو لندن، ۱۳۶۰/۵/۱۲.

۵۵. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۰/۵/۱۴، ص ۱۲؛ و - خبرگزاری